

Віталій Романченко

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТІВ ДЕРЖАВИ ДОБРОБУТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Метою дослідження є виявлення особливостей функціонування інститутів соціально-економічної моделі держави добробуту під час воєнного стану на прикладі подій в Україні під час відбиття збройної агресії рф.

Ключові слова: держава добробуту, воєнний стан, соціальний захист, суспільні блага, інститути самоорганізації суспільства.

Особливості воєнного стану вимагають від держави зосереджувати увагу на вирішенні критичних та термінових задач: забезпечення національної безпеки, захист територіальної цілісності та суверенітету держави, відбиття збройної агресії та подолання руйнівних наслідків бойових дій, усунення наслідків аварій та катастроф тощо. За таких умов держава вимушена змінювати пріоритети та перерозподіляти доступні ресурси на вирішення цих першочергових задач, тому цілі соціально-економічного розвитку відходять на другий план. Це відображається на функціонуванні соціально-економічної моделі держави та зміну принципів її функціонування. Повністю ігнорувати соціально-економічний стан неможливо, адже він обумовлює перспективу держави у майбутньому та потребує заходів щодо збереження потенціалу країни. Таким чином відбувається раптовий (незапланований) перехід соціально-економічної моделі, яка застосовувалась у «мирний час», в особливий режим функціонування.

Подібну зміну пріоритетів влади можна спостерігати з 24 лютого 2022 року під час відбиття збройної агресії рф та захисту суверенітету та територіальної цілісності України. Отриманий досвід дозволяє здійснити аналіз окремих заходів уряду щодо стабілізації соціально-економічної ситуації в країні та зміну функціонування окремих механізмів держави добробуту в умовах ведення війни. Особливої уваги заслуговують дії уряду, які спрямовані на можливість відновити функціонування попередньої соціально-економічної моделі «мирного часу» або ймовірний перехід на нову соціально-економічну модель після завершення особливого періоду.

Під час дослідження змін у функціонуванні соціально-економічної моделі під час воєнного стану в якості передумов розглядається ситуація, коли критична ситуація (раптовий напад та відбиття військової агресії) виникла несподівано. Особливості такої ситуації полягають в тому, що держава інституційно не готувалася до можливого особливого періоду функціонування соціально-економічної моделі. Це обумовлює раптовість (неза-

планованість) переходу до нового стану та потребу у швидких державо-управлінських рішеннях за мінімально доступною кількістю інформації для прийняття цих рішень. З початком війни, масштабної катастрофи або виникнення інших причин для введення воєнного стану відбувається різкий перерозподіл уваги та ресурсів держави на вирішення першочергових задач. Порядок денний центральних органів державної влади складається переважно з питань, які мають відношення до критичної загрози, що виникла, та боротьби з її наслідками. Зокрема, під час воєнного стану, введення якого пов'язано із відбиттям збройної агресії іншої країни, відбувається суттєве збільшення ресурсного забезпечення на потреби збройних сил та сектору національної безпеки:

- збільшуються видатки на забезпечення діяльності військового підрозділів;

- відбувається збільшення державного оборонного замовлення та закупівля понаднормово різних видів озброєння та військової техніки, фінансування ремонту та виготовлення нової військової техніки (це відбувається переважно за спрощеною процедурою);

- відбувається збільшення фінансування структур, які мають дотичне (але вагоме) значення для забезпечення національної безпеки: структури служб надзвичайних ситуацій, ургентна медицина, залізниця тощо;

- відповідні підрозділи та структури отримують пріоритетне значення по забезпеченню деякими критично-важливими товарами та послугами: пальне, ліки, їжа тощо;

- відбувається на законодавчому рівні спрощення процедури забезпечення потреб збройних сил та сектору національної безпеки, зменшується кількість бюрократичних вимог тощо.

В якості прикладу змін пріоритетів держави можна проаналізувати дії влади України з моменту відбиття збройної агресії РФ та захисту суверенітету та територіальної цілісності України. Згідно з повідомленням з Комітету з питань бюджету Верховної ради України від 04 травня 2022 року, для сектору національної безпеки та оборони видатки впродовж року було збільшено у 2,4 рази [1]: «В умовах війни основним пріоритетом та обов'язком держави є забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань, які обороняють країну. Всі фінансові ресурси держави наразі направлені на потреби оборони... Від початку воєнного нападу Росії на Україну уряд оперативно приймав рішення щодо фінансового забезпечення сектору національної безпеки і оборони, зокрема спрямовуючи кошти резервного фонду державного бюджету на потреби Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних та інших державних органів, залучених до виконання відповідних завдань щодо відсічі збройної агресії». Додаткове фінансування потреб сектору національної безпеки

та оборони здійснюється переважно коштами резервного фонду на підставі розпоряджень Кабінету Міністрів України.

Також у порядку денному органів влади з'являються питання щодо спрощення процедури забезпечення потреб збройних сил та сектору національної безпеки [2].

Подібний перерозподіл ресурсів відбувається за рахунок інших галузей та сфер. Зокрема, уряд України перерозподілив 73,33 мільярда гривень із державного бюджету на 2022 рік на військові потреби за рахунок скорочення інших видатків бюджету [3]. Основні скорочення йдуть за загальнодержавними витратами, які розподіляються Мінсоцполітики – 32,15 млрд грн, Міносвіти та науки – 14,8 млрд грн та Мінветеранів – 5,5 млрд грн. Бюджет Мінспорту скоротився на 1,26 млрд грн, Мінфіну (разом із Державною податковою службою, Держмитслужбою й Держфінмоніторингом) – на 2,5 млрд грн, Мін'юсту – на 669,4 млн грн, Мінкультури – на 847,2, Мінреінтеграції – на 437,6, Національної академії наук – на 549,8, Державного космічного агентства – на 245,2 млн грн. Подібний перерозподіл негативно впливає на функціонування механізмів моделі держави добробуту та відображається на зниженні добробуту громадян.

Окрім скорочення фінансування соціально-економічного розвитку країни, ситуація загострюється через руйнівні наслідки самої критичної ситуації: людські жертви, руйнування житла, соціальної та транспортної інфраструктури, зупинка діяльності економічних суб'єктів та зростання рівня безробіття, втрата доходів населення та доступу до заощаджень, проблеми з доступом населення до різних сервісів (освіта, медицина, адміністративні послуги тощо) та товарів першої необхідності, міграція громадян у більш безпечні регіони або навіть за кордон, тимчасове розділення сімей, обмеження громадянських прав тощо. Очевидно, що наведений перелік соціальних наслідків, описаних вище, не є (і не може бути) вичерпним, враховуючи, що в складному суспільстві завжди існує безліч взаємодій і взаємозалежностей між різними проблемами та процесами. Тим більше, що йдеться про наслідки, які спостерігаються в короткостроковій перспективі, а довгострокові наслідки війни ситуації будуть проявлятися згодом, не одразу, що ускладнює аналіз соціально-економічного розвитку країни у прогнозованій перспективі. Як показує практика, найбільш довготривалий та такий, що важко піддається аналізу, вплив війни на добробут населення проявляється у ментально-психічних наслідках [4]. Суттєвих змін зазнає структура суспільства та відбувається руйнування сталих соціальних зв'язків.

З урахуванням того, що «національна безпека» - це суспільне благо, так саме як і суспільними благами є ті питання та проблеми, які є у центрі уваги моделі держави добробуту, то можна стверджувати, що під час воєн-

ного стану суспільне благо «національна безпека» має пріоритетне значення і часто ігнорує інші суспільні блага, які напряму пов'язані із добробутом громадян. Зокрема, в якості прикладу можна навести ситуацію, коли з метою зупинити просування військ агресора та створити додаткові перешкоди для ворога на лінії оборони Києва 26 лютого 2022 року були підірвані дамби річки Ірпінь біля с. Козаровичі та с. Демидів. Розлив річки унеможливив просування російських військ далі на Київ, але затопив будинки мешканців прилеглих сіл. Подібна самопожертва громади чітко демонструє, що у цій ситуації пріоритет національної безпеки був значно вищим за добробут громадян. Можна простежити й інші приклади: умисний підрив мостів, мінування території, використання житлової інфраструктури для ведення бойових дій, ігнорування потреб громад та територій тощо.

Але вважати, що під час воєнного стану уряди ігнорують соціально-економічні проблеми держави й громадян, було б помилкою. Держава не може зовсім не помічати ці виклики тому що:

1. Держава зацікавлена у збереженні соціально-політичного потенціалу країни та її перспектив після завершення дії воєнного стану;

2. Підтримка населення та вирішення проблем соціально-економічного характеру допомагає легше впоратись з труднощами та наслідками воєнного стану: зменшення соціальної напруги в суспільстві та підтримка згуртованості.

Іншими словами, якщо зміни соціально-економічного характеру відбуваються досить швидко та непередбачувано, то до них важко адаптуватись більшій частині населення, і це є підставою для державного втручання. Адже окрім інституту держави не має жодного суб'єкту, який би міг виступати гарантом соціального захисту для своїх громадян; лише держава здатна дозволити собі таку «неефективну» діяльність як забезпечення добробуту населення [5].

З метою вирішення соціально-економічних проблем, які виникли під час воєнного стану, та збереження соціально-економічного потенціалу країни уряд вживає необхідні заходи, виходячи з наявних можливостей, ресурсів і пріоритетів. Серед таких заходів можна виокремити наступні напрямки:

1) надання додаткової соціальної допомоги громадянам, які втратили можливість доходу або опинились у складному матеріальному положенні через причини воєнного стану;

2) підтримка економічної активності підприємств, скорочення податків, евакуація стратегічно-важливих підприємств, надання фінансової допомоги роботодавцям, що створюють нові робочі місця;

3) проведення евакуації громадян у безпечні регіони країни та забезпечення тимчасовим притулком або житлом;

- 4) запровадження мораторію на підвищення цін або регулювання цін для населення на товари першої необхідності;
- 5) створення додаткові пільги для різних категорій громадян;
- 6) забезпечення функціонування різних соціальних сервісів і служб навіть в обмеженому вигляді: освіта, медична допомога, соціальний догляд, екологічний контроль тощо;
- 7) дозволи відтермінувати оплату окремих послуг або фінансових зобов'язань громадян;
- 8) надання окремі безкоштовні сервіси, такі як громадський транспорт, адміністративні послуги.

Необхідність здійснення такого комплексу заходів підтверджується досвідом дій влади різних рівнів під час воєнного стану в Україні, який був введений 24 лютого 2022 року для відбиття збройної агресії рф.

Аналіз заходів уряду у соціально-економічній сфері за умов воєнного стану вказує, що виконання соціальної ролі держави зводиться переважно до захисної функції, яка ставить за мету утримувати рівень добробуту населення та зберегти соціально-економічний потенціал країни. Під час воєнного стану соціальні інвестиції у населення мінімізуються до граничного значення, що дозволяє лише зберігати соціальну інфраструктуру. Саме з метою збереження соціальної інфраструктури та відновлення належного функціонування соціально-економічної моделі «мирного часу» органи влади різних рівнів намагаються забезпечити функціонування різних соціальних сервісів і служб навіть в обмеженому вигляді: освіта, медична допомога, соціальний догляд, екологічний контроль. Збереження системи соціального захисту населення та базисних інститутів держави добробуту обумовлено тим, що по завершенню воєнного стану у країні через ймовірний високий рівень руйнувань інфраструктури та економічних об'єктів, житлового фонду, безробіття, виникне величезний попит на соціальну допомогу та розширення існуючих схем соціального забезпечення. Без наявного базису інституцій держави добробуту державний апарат може захлинутись від нового різкого зсуву у забезпеченні суспільних благ, що напряму пов'язані із добробутом громадян.

По-перше, це забезпечення функціонування сервісів соціальної допомоги та соціального захисту. Мова йде не лише про реалізацію захисної функції держави у соціальній політиці, але й роботу системи надання соціальних послуг в цілому та збереження її функціональної бази. Аналіз досвіду подій в Україні під час відбиття збройної агресії рф показує, з перших днів воєнного стану робота соціальних сервісів перейшла в «особливий» режим функціонування. За повідомленням Міністерства соціальної політики від 24.02.2022 о 18:00 [6]: «Міністерство соціальної політики разом з Національною соціальною сервісною службою та пенсійним фондом Укра-

їни створили координаційний штаб для забезпечення стійкості та безперебійної роботи соціального захисту в умовах воєнного стану... Напрацьовані альтернативні способи виплати пенсій та соціальних допомог на випадок збоїв у роботі тої чи іншої банківської установи, а також для переміщених осіб, які отримують пенсію через поштового оператора. Вони дозволять забезпечити безперебійність у здійсненні виплат пенсій та соціальних допомог». З початку війни Міністерство соціальної політики почало працювати у режимі кризового надання соціальних послуг: рішення про їх надання приймаються протягом доби, оминаючи довгу процедуру узгодження [7]. Зокрема, Міністерство соціальної політики України розробило методичні рекомендації щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану [8]. Особливої уваги було приділено виплатам пенсій та отриманню соціальної допомоги [9].

Окрім соціального захисту базовими інституціями для моделі держави добробуту вважаються доступ до освіти та доступ до охорони здоров'я, адже це суспільні блага, що мають визначний вплив на добробут громадян. Тому під час виникнення критичної загрози та зсуву ресурсів держави на вирішення невідкладних завдань, вважається за доцільне підтримувати (нехай і не в повному обсязі) роботу цих інституцій з метою запобігання їх деградації, руйнування або знищення.

Зокрема, функціонування системи освіти вимагає безперервності та здійснюється навіть в умовах настання кризи та вимушеного переселення громадян. Як свідчить досвід України, під час війни здійснювались всі необхідні заходи щодо збереження освітньої інфраструктури та продовження освітнього процесу, в тому числі: організація дистанційного навчання, зарахування до освітніх заходів учнів, що були евакуйовані або переїхали під час війни, евакуація освітніх закладів та навчальних центрів, спрощено процес атестації тощо. У перший день війни Міністерство освіти та науки України поставило задачу «забезпечити надання освітніх послуг у встановлених обсягах, відповідно до визначених освітніх програм і планів, а також здатності швидкого відновлення освітнього процесу» [10]. І хоча через стрімкий розвиток бойових дій процес навчання був зупинений (особливо у регіонах, де відбувались бойові дії), з середини березня почало відновлюватися навчання там, де це дозволяла безпекова ситуація (з 14 березня 2022 року було відновлення навчання у 13 областях в Україні). Водночас в зонах проведення бойових дій навчання могло зовсім не відбуватися. Для налагодження ситуації у роботі системи середньої освіти центральні органи приділяли особливу увагу [11]. З метою оперативної роботи Міністерства освіти та науки України у період воєнного часу в перший день війни був створений Ситуативний центр МОН [12]. Можна стверджувати, що скорочення бюджету Міністерство освіти та науки України на 14 млрд грн

[3] майже не вплинуло на наміри державної влади зберегти освітню інфраструктуру та продовжувати освітній процес.

Схожі тенденції можна спостерігати й у сфері охорони здоров'я з уточненням, що охорона здоров'я – це галузь, яка безпосередньо задіяна у вирішенні комплексу проблемних питань, які виникають під час воєнної ситуації. Як правило під час кризових подій особлива увага зосереджується на роботі ургентної (термінової) допомоги населенню, військовим, ліквідаторам аварії тощо. З точки зору функціонування інститутів держави добробуту необхідно аналізувати процес надання медичних послуг (не термінових) під час воєнного стану: чи зберігається можливість населення отримувати медичну допомогу та медичні послуги? Та чи здійснюються заходи щодо збереження медичної інфраструктури? На прикладі воєнного стану України можна виокремити ці дві складові:

– зосередження уваги на вирішені термінових задач, пов'язаних із подіями воєнного стану, а саме: підготовка закладів охорони здоров'я [13], надання термінової допомоги військовослужбовцям [14], приведення функціональної підсистеми медичного захисту у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період [15] тощо.

– забезпечення функціонування всієї галузі охорони здоров'я як єдиного «суспільного блага» [16; 17].

Можна стверджувати, що під час воєнного стану соціально-економічна модель держави наближається за своїми рисами до моделі держави розвитку. За такої моделі здійснюються активні заходи втручання та контролю держави у соціально-економічну політику з метою утримати макроекономічну ситуацію в країні та стимулювати процес виробництва й економічний розвиток [16]. Окремі дослідники виділяють окремий тип державної політики під назвою «мілітарне кейнсіанство», під чим розуміють взаємозв'язок прискорення економічного розвитку та збільшення державних витрат на військові цілі та заходи безпеки [18]. І хоча мультиплікатор від військових витрат значно нижчий, ніж від класичних «суспільних витрат», про які говорять прихильники кейнсіанства, але збільшення державного оборонного замовлення, збільшення витрат на закупівлю нової техніки (не лише військової), будівельно-ремонтних матеріалів тощо мають позитивні наслідки для економічного розвитку.

Необхідно зазначити, що у зв'язку з пріоритетністю зусиль держави в умовах воєнного стану, виконання усіх соціальних зобов'язань уряду обмежено наявними ресурсами та можливостями. Будь-яка країна не здатна повністю забезпечувати впродовж тривалого періоду заходи по підтримці добробуту населення у кризовий період. Обмеженість ресурсів та їх вичерпність вимагає від уряду або шукати можливості для їх відновлення (підвищення податків, випуск державних (військових) облігацій, отримання

позик від іноземних партнерів), або скорочувати програми соціальної допомоги та підтримки. Через це суттєво збільшується роль інститутів самоорганізації громадян (волонтерських та громадських організацій), які доповнюють, а іноді й повністю замінюють роль держави у соціально-економічній політиці. Зокрема, досвід подій в Україні під час воєнного стану вказує, що волонтери, громадські організації та пересічні громадяни з самого початку війни активно приймали участь в евакуації населення, розселенні ВПО, організації гуманітарної допомоги. Це відображалось як в безпосередній участі громадян у перелічених процесах (надання власного транспорту для евакуації, надання власних приміщень ВПО, збір та передача гуманітарної допомоги, приготування їжі для евакуйованих), фінансовій допомозі, так і в інформаційній підтримці цих заходів.

Такий «перерозподіл обов'язків» від держави до інститутів громадянського суспільства супроводжується підтримкою та заохоченням діяльності волонтерських та благодійних організацій з боку держави та місцевої влади.

З іншого боку, стрімкий розвиток волонтерського руху в Україні та інших інститутів громадянського суспільства вказує на один з сучасних трендів трансформації механізмів та інструментів моделі держави добробуту: залучення нових акторів соціальної політики (інститути самоорганізації громадян виступають в ролі суб'єктів соціальної політики, партнерів держави у формуванні та здійсненні соціальної політики) [19]. Згуртованість суспільства під час критичних викликів вказує на готовність громадян до переходу до нового «суспільного договору», який є основою для нової соціально-економічної моделі.

Як свідчить досвід Другої світової війни, війна та її наслідки, які призводять до зміни функціонування попередньої соціально-економічної моделі, призводять до заміни попередньої моделі. Виклики та нещастя, які охопили одразу все суспільство, вимагає від громадян згуртованості та пошуку нового (нехай й не офіційного) компромісу щодо суспільного договору і щодо розподілу нових соціальних зобов'язань, і щодо нового переліку суспільних благ та умов їх надання й фінансування. Зокрема, більшість досліджень вказує, що друга світова війна не просто допомогла створити державу добробуту, а й сформувала її природу [20]. За цих умов перемога у війні для України може бути зручним моментом для переходу до сучасної моделі держави загального добробуту.

Висновки

1. Під час воєнного стану пріоритети щодо соціально-економічних цілей держав змінюються. Відбувається раптовий (незапланований) перехід соціально-економічної моделі держави в особливий режим функціонування, який має багато спільних рис з моделлю держави розвитку.

2. Особливостями функціонування соціально-економічної моделі держави добробуту під час воєнного стану є:

а) суспільне благо «національна безпека» має пріоритетне значення і часто ігнорує інші суспільні блага, які напряду пов'язані з добробутом громадян;

б) суттєве скорочення або відмова фінансування багатьох із суспільних благ через обмеженість ресурсів держави у період війни стану;

в) намагання держави утримувати рівень добробуту населення та зберігати соціально-економічний потенціал країни, незважаючи на пріоритетність цілей забезпечення національної безпеки та захисту населення;

г) здійснення заходів щодо збереження ключових інститутів держави добробуту щодо освіти, соціального захисту та медичної допомоги тощо з урахуванням можливостей держави;

д) з урахуванням можливостей держави здійснюються заходи по збереженню ключових інститутів держави добробуту щодо освіти, соціального захисту та медичної допомоги тощо.

е) суттєве збільшення ролі інститутів самоорганізації громадян (волонтерських та громадських організацій) у функціонуванні держави добробуту під час воєнного стану.

3. У державах добробуту під час воєнного стану здійснюються заходи щодо забезпечення можливостей держави після завершення військових дій відновити належне функціонування соціально-економічної моделі, яка застосовувалась у «довоєнний час» або перейти до нової моделі, використання якої є більш доцільним. Виклики й нещастя, які охопили все суспільство, вимагають від громадян згуртованості та пошуку нового компромісу як щодо розподілу нових соціальних зобов'язань, так і щодо нового переліку суспільних благ та умов їх надання й фінансування. Це вказує на зручний момент переходу до нової, більш ефективної соціально-економічної моделі після завершення дії воєнного стану.

Список використаної літератури

1. Інформаційне повідомлення Комітету з питань бюджету Верховної Ради України від 04 трав. 2022 р. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222509.html>

2. Деякі питання здійснення оплати товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану : постановка Кабінету Міністрів України від 20 бер. 2022 р. № 335. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zdijsnennya-oplati-tovariv-robot-i-poslug-dlya-zabezpechennya-potreb-sektoru-bezpeki-i-oboroni-v-umovah-voennogo-stanu-335>

3. Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету : постанова Кабінету Міністрів України від 1 квіт. 2022 р. № 401. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-spryamuvannya-koshtiv-do-rezervnogo-fondu-derzhavnogo-byudzhetu-401>

4. Murthy R. S., Lakshminarayana, R. Mental health consequences of war: a brief review of research findings. *World psychiatry: official journal of the World Psychiatric Association (WPA)*. 2006. Vol. 5 (1). P. 25–30.

5. Чулицкая Т. Демонтаж государства всеобщего благосостояния. *Палітычная сфера*. 2005. № 4. С. 61-67.

6. Міністерство соціальної політики України. Мінсоцполітики, НСССУ та ПФУ координують діяльність у щоденному режимі для забезпечення стійкої та безперебійної роботи соціального захисту. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21450.html>

7. Соціальні послуги, які надаються під час воєнного стану та останні зміни у цій сфері. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21778.html>

8. Рекомендації щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-140/lystoda-rekomendacii_socposlugu_1646898338.pdf

9. Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 26 лют. 2022 р. № 162. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-osoblivosti-viplati-ta-dostavki-pensij-groshovih-dopomog-na-period-vvedennya-voynenogo-stanu-162-260222>

10. Роз'яснення МОН щодо роботи закладів освіти у межах правового режиму воєнного стану від 24 лют. 2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/rozyasnennya-shodo-roboti-zakladiv-osviti-u-mezhah-pravovogo-rezhimu-voynenogo-stanu>

11. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : наказ Міністерства освіти та науки України від 28 бер. 2022 р. № 274. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-organizaciyi-zdobuttya-zagalnoyi-serednoyi-osviti-ta-osvitnogo-procesu-v-umovah-voynenogo-stanu-v-ukrayini>

12. Про утворення Ситуаційного Центру МОН : наказ Міністерства освіти та науки України від 24 лют. 2022 р. № 229. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-utvorennya-situacijnogo-centru-mon>

13. Про затвердження Тимчасових заходів у закладах охорони здоров'я з метою забезпечення їх готовності для надання медичної допомоги постраждалим внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24 лют. 2022 р. № 374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0374282-22#Text>

14. Щодо надання медичної допомоги в умовах воєнного стану військовослужбовцям, які беруть участь в операції об'єднаних сил : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25 лют. 2022 р. № 379. URL: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-25022022--379-schodo-nadannja-medichnoi-dopomogi-v-umovah-voennogo-stanu-vijskovosluzhbovcjam-jaki-berut-uchast-v--operacii-ob%e2%80%99ednanih-sil>

15. Про приведення функціональної підсистеми медичного захисту у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 2 лют. 2022 р. № 381. URL: https://moz.gov.ua/uploads/7/36089-dn_381_25022022.pdf

16. Щодо забезпечення функціонування галузі охорони здоров'я : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28 лют. 2022 р. № 388. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0388282-22#Text>

17. Щодо забезпечення безперервної роботи : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 07 бер. 2022 р. № 427. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0427282-22#Text>

18. Custers P. Military Keynesianism today: an innovative discourse. *Race & Class*. 2010. Vol. 51 (4). P. 79-94. DOI: 10.1177/0306396810363049

19. Романченко В. Б. Сучасна соціально-економічна модель держави загального добробуту. *Public Administration and Management: modern scientific discussions* : collective monograph. Riga : Baltija Publishing, 2020. P. 224–240. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-022-3-13>.

20. Edgerton D. War and the Development of the British Welfare State. Oxford University Press, 2018. URL: <http://dx.doi.org/10.1093/oso/9780198779599.003.0008>

Vitaliy Romanchenko

FEATURES IN THE FUNCTIONING OF THE WELFARE STATE INSTITUTIONS DURING MARITAL LAW STATE

The article analyzes the functioning of the socio-economic model of the state during martial law state. It was shown sudden and unplanned changes in the government's priorities from focused on public goods, related to the well-being of citizens, to the public good, tentatively called "national security". There is a reduction in funding for the needs of socio-economic development of the country and the welfare of citizens due to the need to significantly increase spending on national security.

It was justified that during the martial law state the socio-economic model of the state is transferred to a special mode of operation, which has many features in common with the model of the developmental state. It was also shown that in

such conditions the social role of the state is reduced to a protective function, but retains its importance in ensuring the well-being of citizens.

During the martial law the government is focusing on maintaining the well-being of the citizens, supporting economic activity and social protection of vulnerable people by such measures: providing additional social assistance for citizens; supporting economic activity of enterprises, evacuation strategically important enterprises; evacuation of citizens to safe regions of the country, providing temporary shelter or housing, introducing a moratorium on price increases or regulating prices for basic necessities; creates additional benefits for different categories of citizens; provide the functioning of various social services and services, even in limited form (education, health care, social care, environmental control); provides some free services such as public transport, administrative services. It is argued the necessity of preserving the institutions of the welfare state model (in particular, the system of education, medical care and social protection).

The role of institutions of self-organization of citizens as subjects of social policy during martial law is highlighted. The article is supported by the facts and experience of the Ukrainian authorities during martial law (from 24.02.2022).

Keywords: *welfare state, martial law, social protection, public good, institutions of self-organization of citizens.*

Ніна Діденко

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ВІЙНИ Й ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Метою дослідження є аналіз основних напрямів трансформації національної системи охорони здоров'я під час війни і повоєнного відновлення та перспектив завершення медичної реформи в Україні.

Ключові слова: *трансформація, публічне управління у сфері охорони здоров'я, відновлення України, медична реформа, цифровізація, якість медичних послуг.*

Війна, розв'язана росією проти України, спричинила критичне навантаження на систему охорони здоров'я, негативно вплинула на організацію надання медичних послуг, призвела до руйнування значної кількості медичних закладів і проблем з забезпеченням лікарень медичним персоналом.

За даними Міністерства охорони здоров'я України, станом на червень 2023 р. зруйновано 184 об'єкти медичних закладів та ще 1 376